

จากธรรมชาติถึงความสุข

ระพี สาคริก*

เนื้อเส้นทางชีวิตของแต่ละคน มีอิทธิพลจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง” แต่มนุษย์ผู้มีความอยากแฉ่งเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐาน มักสะท้อนภาพความจริงให้เห็นแนวโน้มที่มุ่งแสวงหาธรรมชาติจากที่อื่นเป็นสังขรณ์ซึ่งฝันได้ยาก

“ธรรมชาติจึงถือเป็นแก่นแท้ของความชอบธรรมที่แท้จริง” แต่เนื่องจากทุกสิ่งมีเหตุสืบเนื่องมาจากความอยากของมนุษย์ จึงทำให้การปฏิบัติ สวนทิศทางกับสิ่งซึ่งควรจะต้องถือว่าเป็นเหตุและผล แม้ต้องการค้นหาความจริงจากธรรมชาติ หรือต้องการแสวงหาธรรม จึงมีกระแสที่เรียกร่องจากที่อื่นแม้จากบุคคลอื่น ซึ่งเกิดขึ้นเพราะขาดความรู้จริง

บุคคลผู้ควรได้รับการยอมรับว่ารู้จริง ย่อมมุ่งความสนใจค้นหาจากรากฐานตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งก่อนที่จะค้นหาความจริงจากที่อื่น ไม่ว่าจะเป็ธรรมชาติที่ในป่า ในวัดวาอารามหรือแม้ที่อื่นใดซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานความหลากหลาย โดยเหตุที่สิ่งเหล่านั้น เป็นเพียงสื่อที่สนองตอบเพื่อการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคนจากแง่มุมซึ่งมุ่งสู่ทิศทาง เปิดกว้างยิ่งขึ้นและจบลงที่ตัวของมันเองโดยแท้

จากสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นว่า มีคนมุ่งค้นหาธรรมชาติจากสิ่งซึ่งอยู่นอกตนเองมากขึ้น สะท้อนให้ได้ว่า “รากฐานความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการพึ่งพาตนเองช่วยให้เป็นผู้รู้เหตุรู้ผล กำลังสูญหายไปมากขึ้น” ในเมื่อสังขรณ์กำหนดให้ทุกสิ่งซึ่งอยู่ร่วมกันมีสองด้าน ดังนั้นเมื่อคนจากด้านหนึ่งมีรากฐานขาดความมั่นคง ย่อมตกเป็นเหยื่อให้คนจากอีกด้านหนึ่งซึ่งจับจ้อง ฉกฉวยโอกาสหลอกลใช้เป็นเครื่องมือสนองความอยากแห่งตนง่ายมากขึ้น

“รูปวัตถุกับธรรมชาติภายในรากฐานมนุษย์ เป็นสิ่งอยู่ร่วมกันโดยมีกระแสเชื่อมโยงถึงกันอย่างมีเหตุมีผล”

หากความคิดและการนำปฏิบัติที่สะท้อนความจริงออกมาปรากฏให้รู้สึกได้ว่า มีการเน้นความสำคัญด้านรูปวัตถุ ย่อมอ่านได้ว่า บุคคลผู้คิดและปฏิบัติขาดการเข้าถึงธรรมชาติไม่ว่ามากหรือน้อย แม้ดำรงชีวิตอยู่ในรูปพระสงฆ์

* ศาสตราจารย์

* อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ก็มักจะย้อนแนวโน้มนำเอาธรรมในด้านรูปแบบออกมาใช้ครอบงำผู้อื่นให้หลงตามวิถีทางซึ่งตนเชื่อถืออย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

หากบุคคลเข้าถึงธรรมชาติจริง ย่อมมีความรู้ความเข้าใจในสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ในกระบวนการสิ่งแวดล้อมได้ทุกอย่าง จึงดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ส่วนผู้ซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจ หลังจากมีโอกาสสัมผัสสรรพสิ่งต่าง ๆ ย่อมได้รับผลสองด้าน ซึ่งด้านหนึ่งคือความทุกข์ หรือไมก็อีกด้านหนึ่งคือความลุ่มหลง ทำให้ลุ่มตัวมากขึ้น

หากรากฐานจิตใจอิสระ ย่อมมองทุกสิ่งได้ถึงพื้นฐานและเห็นได้สองด้านเสมอ โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันซึ่งด้านหนึ่งเน้นความสำคัญของวัตถุทำให้มุ่งกอบโกยไว้เพื่อตนเองอย่างหยุดได้ยาก ส่วนอีกด้านหนึ่งมักมีการเรียกร้องต้องการความชอบธรรม

ซึ่งแท้จริงแล้ว ธรรมเป็นสิ่งมีอยู่ในรากฐานตนเองแล้ว ทำให้รู้ว่าการเรียกร้องจากที่อื่นน่าจะเป็นเพราะขาดการเรียนรู้ความจริงว่าธรรมคืออะไรและมีอยู่ที่ไหน ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ทั้งสองด้านถือความเป็นจริงอยู่บนพื้นฐานร่วมกัน เพียงแต่มุ่งสู่ทิศตรงข้ามกัน จึงยากที่จะเข้าใจซึ่งกันและกันได้ หากกลับสร้างช่องว่างห่างจากกันออกไป ทำให้วิถีชีวิตของทั้งสองด้าน ไกลจากการเข้าถึงความสุขมากขึ้น

ครั้งหนึ่งในอดีต หนังสือตำราสิ่งแวดล้อมซึ่งชนต่างชาติเคยเขียนเรื่องมนุษย์กับธรรมชาติแยกออกจากกันไว้ หลังจากนั้นมาถึงอีกช่วงหนึ่ง วิเคราะห์ได้ว่าน่าจะเป็นเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นกับมนุษย์มีมากขึ้น จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระในหนังสือตำราใหม่โดยรวมมนุษย์เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ โดยที่เห็นว่าน่าจะมีความลึกซึ้งมากกว่าเก่า

ประเด็นดังกล่าว ช่วยให้เห็นความจริงว่า “หนังสือต่าง ๆ แม้ตำราเรียน ก็เป็นสิ่งทำขึ้นจากความคิดคน” คนผู้เขียนตำราคิดได้แค่ไหนย่อมทำให้ตำรามีความเป็นไปได้แค่นั้น อีกทั้งยังอาจมีความขาดตกบกพร่องไม่มากนักน้อย ทั้งนี้และทั้งนั้น หนังสือตำราก็คือด้านวัตถุ ดังนั้นการยึดติดตำราจึงมีผลปิดกั้นความคิด ร่วมกับวิถีทางซึ่งแต่ละคนควรมีโอกาสเจริญทางปัญญา ซึ่งจำเป็นต้องเกิดจากรากฐานจิตใจ ที่อิสระ ช่วยให้เห็นสิ่งลึกซึ้งยิ่งขึ้น

แม้ว่าถัดมาถึงช่วงหลัง ๆ ตำราจะชี้ถึงความจริงได้ว่า “มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ” แต่สภาพที่เป็นจริงจากความคิด คนซึ่งยังยึดติดอยู่กับตำรา คงมองภาพรวมเห็นได้ยาก จึงคิดในลักษณะแยกตัวเองออกจากธรรมชาติโดยเงื่อนไขที่สร้างขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ดังตัวอย่างเช่น “เมื่อมองเห็นสัตว์กินต้นไม้ใบป่าจะรู้สึกว่าเป็นธรรมชาติ ครั้นมองเห็นคนนำต้นไม้จากป่ามาใช้ประโยชน์ กลับเห็นเป็นเรื่องทำลายธรรมชาติ จึงใช้โอกาสทำลายเพื่อนมนุษย์อีกชั้นหนึ่ง” ซึ่งความคิดที่มุ่งทำลายเพื่อนมนุษย์เช่นตน น่าจะถือว่าเป็นวิถีการทำลายอันถือเป็นที่สุดแล้ว

อนึ่ง หากมองเห็นวิถีการเปลี่ยนแปลงโดยมีรากฐานปลอดจากภาวะยึดติดอยู่กับรูปแบบ ช่วยให้เห็นความจริง ย่อมเข้าใจว่า “วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต เท่าที่เกิดมาสู่พื้นโลกร่วมกับวิถีการเปลี่ยนแปลงจนมาถึงช่วงซึ่งมีมนุษย์ น่าจะถือว่าเป็นวัฏจักรที่เต็มรูปแบบแล้ว และกำลังปรับทิศทางวนกลับมาทำลายตัวเอง รวมทั้งทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นกระบวนการ อีกทั้งพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นสังขธรรม อย่างสอดคล้องกันกับกฎธรรมชาติที่ชี้ให้เห็นความจริงแล้วว่า “เมื่อมีการเกิดย่อมมีการดับเป็นธรรมดา”

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเพียงด้านที่อยู่ภายนอก หากสามารถหวนกลับมาพิจารณาต้นที่มีความจริงปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองซึ่งควรถือว่ามีความสำคัญเหนือกว่า โดยเหตุที่มีหน้าที่เรียนรู้จากกการปฏิบัติเพื่อป้องกันภาวะสูญเสย ซึ่งหากรู้ได้ย่อมเห็นว่ามีค่าสำคัญที่สุดน่าจะพบคำถามต่อไปอีกว่า “ตนควรปฏิบัติอย่างไรต่อไป เพื่อให้ด้านนี้เจริญงอกงามได้อย่างอิสระจนถึงที่สุด” เนื่องจากปัญหาทั้งหลายบนวิถีทางนี้ ขึ้นอยู่กับตนเองโดยแท้

ใครพบความจริงได้ย่อมถือเป็นบุญอันประเสริฐสุดแล้วสำหรับช่วงหนึ่ง ส่วนผู้ที่ยังคิดในลักษณะแก้ตัว รวมทั้งมีนิสัยสร้างเงื่อนไขสิ่งซึ่งอยู่นอกตนเป็นเหตุ ย่อมถูกธรรมชาติในตัวเองกำหนดให้จำต้องสร้างกรรมต่อไป เพื่อเพิ่มพูนพลังหวนกลับมาสนองผลแก่ตนหนักมากยิ่งขึ้นในอนาคต อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้น

ตลอดช่วงเวลา 76 ปีเท่าที่ชีวิตผู้เขียนเรื่องนี้ดำเนินมาโดยผ่านการเรียนรู้ความจริง และแสดงออกอย่างต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการ จากการนำปฏิบัติซึ่งเชื่อมโยงมาจากความรู้สึกนึกคิดที่อิสระ โดยที่มีความเป็นตัวของตัวเอง สานถึงการเขียนและการพูดอย่างเป็นธรรมชาติ หากนำทั้งหมดมาเชื่อมต่อกันเป็นกระแส ในที่สุดก็จะช่วยให้พบความจริงว่า ทุกสิ่งบรรจุอยู่ในข้อเขียนนี้ทั้งหมด แม้แนวความคิดซึ่งแทรกอยู่ในเรื่องกล้วยไม้ ดังเช่นที่กล่าวกันว่า “หากไม่มีวันนั้น ย่อมไม่มีวันนี้”.